

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра фізичної географії і геології

«Затверджую»
Завідувач кафедри
«___» вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

з геоморфології

(повна назва навчальної/виробничої практики)

для здобувачів вищої освіти

Ступінь вищої освіти бакалавр
(бакалавр/магістр)

Галузь знань 01 Освіта
(шифр і назвагалузі)

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)
(шифр і назваспеціальності)

Освітня програма Середня освіта. Географія. Біологія» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Географія. Фізична культура» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Іноземна мова (англійська)» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

Непша Олександр Вікторович – старший викладач кафедри фізичної географії і геології

Затверджено на засіданні кафедри фізичної географії і геології

Протокол № 1 від 02.09.2019

Робоча програма навчальної практики з геоморфології складена відповідно до освітньої програми підготовки Середня освіта. Географія. Біологія» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Географія. Фізична культура» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Іноземна мова (англійська)» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

1. Мета практики: закріплення і поглиблення знань про рельєф Землі, одержаних при вивченні теоретичного курсу «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою» та набуття навичок польових геоморфологічних досліджень.

2. Перелік компетентностей, які набуваються під час практики:

Універсальні (загальнокультурні):

- готовність узагальнювати, аналізувати, сприймати інформацію, ставити цілі і вибрати шляхи її досягнення;
- здатність логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову;
- прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації і майстерності;
- усвідомлення соціальної значимості своєї майбутньої професії, високої мотивації до виконання професійної діяльності;
- передбачає здатність/готовність студента застосовувати знання загальнотеоретичних розділів геоморфології, поширення головних типів рельєфу, які необхідні для професійної підготовки бакалавра, науково-дослідної та навчально-виховної діяльності.

Професійні:

- здатність використовувати в географічних дослідженнях базові знання з походження та класифікації типів рельєфу Землі;
- готовність самостійно здобувати за допомогою інформаційних технологій і використовувати в практичній педагогічній діяльності нові геоморфологічні знання і вміння, в тому числі в нових галузях знань, безпосередньо не пов'язаних зі сферою діяльності;
- готовність організувати свою працю, самостійно оцінюючи результати своєї діяльності, володіння навичками самостійної роботи, в тому числі в сфері проведення наукових геоморфологічних досліджень;
- готовність проводити самостійно або в складі групи науковий пошук в геоморфологічних дослідженнях, реалізуючи спеціальні засоби і методи отримання нового знання;
- готовність вибрати технічні засоби для вирішення загальних завдань і здійснювати контроль за їх застосуванням;
- здатність/готовність студента до наукової, педагогічної діяльності в різних регіонах України і включає розширене вивчення основних рис геоморфологічної будови, характерних для регіонів України.

3. Заплановані результати навчання:

- поглибити та закріпити теоретичні знання про рельєфоутворюючі процеси та типи морфоструктурного та морфоскульптурного рельєфу, одержані на лекціях та семінарських заняттях з дисципліни «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою»;
- навчитися виділяти на місцевості окремі форми рельєфу та їх елементи;

- одержати навички вимірювань та характеристики морфологічних ознак форм рельєфу різних типів морфоскульптури;
- оволодіти вмінням опису сучасних гелого-геоморфологічних процесів;
- навчитися складати геоморфологічні профілі та геоморфологічні картосхеми - абриси та вміти ними користуватися;
- визначити ступінь антропогенної перетвореності рельєфу території проведення навчальної практики;
- оволодіти вмінням підготовки, організації та проведення навчальних екскурсій у природу та практичних робіт на місцевості з учнями для вивчення знань про рельєф, рельєфоутворення та основні форми рельєфу з курсів фізичної географії у 6-8 класах загальноосвітніх шкіл.

4. Бази проходження практики.

Таблиця 1

№	База практики	№ договору/угоди, дата укладання	Дата закінчення терміну дії договору/угоди
1.	с. Вознесенка Мелітопольський район, піщаний кар'єр		
2	с. Терпіння, Мелітопольський район, яружно-балкова система північно-західної частини селища		
3	Приміська зона м. Мелітополь, долина річки Молочна		
4	Лісопарк м. Мелітополь		

5. Зміст практики

Найменування показників	Ступінь вищої освіти галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика практики
Кредитів: 1 Загальна кількість годин - Тижневих годин: 30	Ступінь вищої освіти – бакалавр Галузь знань – 01 Освіта Спеціальність – 014.07 Середня освіта (Географія)	Назва практики: з геоморфології Семестр: IV Термін проходження практики: 1 тиждень Вид контролю: входить до складу інтегрованої навчальної дисципліни «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою», оцінюється за 100-бальною шкалою

Навчальна практика з геоморфології

Блок 1. Вступ. Організація геоморфологічних досліджень.

Тема 1. Вступ. Методика польових геоморфологічних досліджень

Інструктаж з техніки безпеки. Ознайомлення з метою, завданнями та методикою польових геоморфологічних досліджень. Ознайомлення із програмою, методичними рекомендаціями та порядком проведення практики, приладами. Огляд літератури.

Самостійна робота. Вивчення методики проведення польових геоморфологічних досліджень, порядку оформлення геоморфологічної документації, порядку вимірювання та характеристик різних форм рельєфу, методики побудови геоморфологічних профілів.

Блок 2. Польові геоморфологічні дослідження.

Тема 2. Навчальна екскурсія по долині р. Молочна.

Дослідження корінного берега. Дослідження прируслової заплави. Дослідження центральної заплави. Дослідження притерасної заплави. Дослідження річища. Дослідження бровки та уступа 1-ої надзаплавної тераси. Дослідження поверхні 1-ої надзаплавної тераси. Дослідження еолового рельєфу позапустельних зон на 1-й надзаплавній терасі.

Тема 3. Практична робота по дослідженню балочного та межирічного рельєфу.

Загальна характеристика балочної системи району практики. Дослідження схилів балки. Дослідження днища балки. Дослідження рельєфу вододільної рівнини. Дослідження зсувного рельєфу на схилах балки.

Тема 4. Практична робота по дослідженню яружного рельєфу на околицях с. Терпіння Мелітопольського району.

Загальна характеристика яружної системи району практики. Дослідження схилів яру. Дослідження днища яру. Дослідження рельєфу вододільної рівнини. Дослідження зсувного рельєфу на схилах яру. Антропогенна діяльність на схилах ярів.

Блок 3. Камеральна обробка матеріалу практики.

Тема 5. Складання геоморфологічного профілю. Підсумки практики.

Побудова геоморфологічного профілю через р. Молочну. Характеристика рельєфу району практики. Оформлення звіту. Захист індивідуальних завдань. Підсумкове тестування. Залік.

Самостійна робота. Підготовка бригадного звіту, оформлення індивідуальних щоденників із навчальної геоморфологічної практики.

5.1. Заняття та екскурсії під час практики

1. Лекція «Методики польових та геоморфологічних досліджень».
2. Лекція «Оформлення геоморфологічної документації (бланки опису різних форм рельєфу, бригадного звіту, геоморфологічних профілів)».
3. Навчальна екскурсія по долині річки Молочна.
4. Практична робота по дослідженню балочного та межирічного рельєфу.

5. Навчальна екскурсія на I надзаплавну терасу річки Молочна із дослідженням форм еолового та флювіального рельєфу.

6. Практична робота по дослідженню яружного рельєфу.

7. Практична робота по складанню геоморфологічного профілю р. Молочна.

5.2. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студентів організовується ще на підготовчому етапі практики та диференціюється за рівнем його підготовки. Кожен студент одержує завдання охарактеризувати та зобразити форми рельєфу певного генезису, характерні для території Запорізької області, а також різних регіонів України. Форма контролю: реферат.

Кожен студент отримує індивідуальне завдання з метою попередньо детально підготуватися до вивчення одного з типів рельєфу на певній території за рекомендованою викладачем літературою; ознайомитися з методикою їх дослідження. Індивідуальна робота також полягає у веденні індивідуального щоденника практики, описові рельєфу.

Під час виконання індивідуальних завдань студенти збирають оригінальний матеріал для курсових і дипломних робіт, використовуючи його для доповідей на підсумкових наукових конференціях викладачів та студентів природничо-географічного факультету, на засіданнях географічного гуртка та використовуються в подальшому під час проходження активної педагогічної практики на 4 та I курсі магістратури.

Виконані індивідуальні роботи входять до групового звіту про практику, як його частина.

Рекомендації до індивідуальної роботи студентів

Обсяг реферату 2-4 рукописних сторінки, що розміщуються в індивідуальному щоденнику практики. Реферат обов'язково має бути ілюстрований власноруч виконаними малюнками чи схемами. Список літератури має містити 2 - 5 найменувань джерел інформації.

Реферати мають бути підготовлені на початок польового періоду практики для того, щоб у кожній бригаді були фахівці із поглибленими знаннями певних форм рельєфу. Зазначені спеціалісти мають консультувати своїх колег як у польовій період, так і при камеральній обробці та оформленні результатів польових досліджень.

Перелік індивідуальних завдань:

1. Характеристика форм флювіального рельєфу постійних водотоків.
2. Характеристика форм флювіального рельєфу тимчасових водотоків.
3. Характеристика форм рельєфу площинного змиву.
4. Характеристика форм еолового рельєфу.
5. Характеристика форм антропогенного рельєфу.
6. Характеристика форм гляціального типу морфоскульптури.
7. Характеристика форм кріогенного типу морфоскульптури.
8. Характеристика форм гравітаційного типу морфоскульптури.
9. Характеристика форм карстового типу морфоскульптури.

10 Характеристика форм берегового типу морфоскульптури.

6. Перелік навчально-методичної літератури

Навчальні посібники

1. Байрак Г.Р., Гнатюк Р.М., Горішний П.М., Хомин Я.Б. Практикум з курсу «Геоморфологія»: Навч-метод. посібн. (видання друге виправлене і доповнене)/Г.Р. Байрак, Р.М. Гнатюк, П.М. Горішний, Я.Б. Хомин. - Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 86 с.
2. Загальне землезнавство. Практикум/За ред.. М.Ю. Кулаковської і П.О. Шкрабія: Посібник для пед. ін.-тів/М.Ю. Кулаковська, П.О. Шкрабій. – К.: Вища школа, 1981. -248 с.
3. Ковальчук І. П., Іваник М.Б. Програма та лабораторні роботи з курсу. " Геоморфологія"/І.П. Ковальчук, М.Б. Іваник. - Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1996. - 54 с.
4. Колтун О. В. Вступ до геоморфології : навч. посібник / О. В. Колтун. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 80 с.
5. Пашканг К.В. Практикум по общему землеведению/К.В. Пашканг. –М.: Высшая школа, 1982. - 223с.
6. Полевые практики по географическим дисциплинам [М.З. Гальцова, В.К. Лесненко, Л.В. Лобицкая]; под ред. В.А. Исаченкова. – М.: Просвещение, 1980. – 224 с.

Методичні рекомендації

1. Полевые практики по физико-географическим дисциплинам в условиях Горного Крыма /[Р.Д. Бойко, Н.С. Сорокина, М.Д. Торбунова, В.В. Тюкова]. – Мелитополь: МГПИ, 1989. – 40 с.
2. Польова практика з геоморфології: метод. вказівки [для студ. природничо-географічного факультету]/ [укл. В. В. Чайка]. - Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. - 20 с.

7. Форми і методи контролю.

Практика завершується заліком. Програмою передбачено п'ять практичних занять, самостійна робота і виконання індивідуальних завдань. На заняттях оцінюється діяльність студента по виконанню конкретних завдань що фіксується в зошитах.

8. Вимоги до звіту.

Звіт має включати такі складові частини:

- титульний аркуш;
- список студентів-виконавців із зазначенням теми індивідуального завдання;
- зміст;
- вступ;
- розділ 1 - фізико-географічна характеристика району проходження практики;

- розділ 2 - геоморфологічна будова району практики;
- розділ 3 - геолого-геоморфологічні процеси на території практики;
- розділ 4 - польові геоморфологічні дослідження, що проводилися під час проходження практики;
- розділ 5 - перелік виконаних індивідуальних завдань
- розділ 5 - план-конспект розробки екскурсії в природу з учнями 6-7 класів по вивченню рельєфу своєї місцевості.
- висновки та рекомендації;
- список використаної літератури та джерел.

9.Критерії оцінювання.

Навчальна практика, яка входить до складу інтегрованої навчальної дисципліни «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою», оцінюється за 100-бальною шкалою, а рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне.

10.Підведення підсумків практики.

Для звітування студент готує зошит з усіма записами практичних занять, виконаними індивідуальними завданнями і самостійною роботою. Після перевірки студент письмово відповідає на 10 тестів вибіркового виду. В кожному тесті одне запитання і чотири відповіді, з яких тільки одна правильна. Правильна відповідь оцінюється 1 балом.

Загальна кількість балів обраховується так:

Види діяльності	Бали
Практичні заняття за п'ять днів	1-75
Самостійна робота	1-5
Індивідуальне завдання	1-10
Виконання тестів	1-10
Загальна сума	1-100